

FERENCZ Barnabás

DOI: 10.15170/DIKE.2023.07.01.05

adjunktus

PTE ÁJK

A magyar társasági jog modernizálása az 1930. évi V. törvénycikkben különös tekintettel a korlátolt felelősségű társaságokra

The Modernisation of Hungarian Company Law in Act V of 1930 with Special Regard to Limited Liability Companies

Ödön Kuncz's proposal was adopted by the Hungarian Parliament in the form of Act V of 1930, as the reception of the limited liability company into Hungarian company law. The concept of Kuncz was based on criticism of the earlier bills of Dávid Pap and Géza Bozóky, and the experiences of jurisdictions that had already been adopted the German GmbH model, and it was in line with the needs of domestic business practice. This study analyses the reception of legal institution of limited liability company into Hungarian law and its medium-term effects based on the concept drawn up by Kuncz.

Keywords: *limited liability company, general partnership, joint-stock company, limited partnership, cooperation*

1. A magyar társasági jog modernizációs igénye

A korlátolt felelősségű társaság magyar jogba történő átültetés mintegy három évtizednyi szakmai vita után¹ az 1930. évi V. törvénycikkkel valósult meg. Pap Dávid 1905-ben készített tervezete², majd a Magyar Gyáriparosok Országos Szövetségének észrevételei, valamint Bozóky Géza,³ Kuncz Ödön⁴ és Neumann Ármán⁵ szakmai vitája volt az előzménye Kuncz Ödön 1928-ban publikált művének (*A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei*)⁶, amely végül az 1930-ban elfogadott törvénycikk alapját képezte. Neumann és Pap koncepciója szerint a korlátolt felelősségű társaságot inkább a személyegyesítő társasági formák, így a közkereseti társaság felé kellett volna közelíteni, míg Kuncz elképzelése szerint a részvénytársasághoz, azaz a két társaságtípus között félúton helyezkedne el a korlátolt felelősség társaság. Kuncz szerint a korlátolt felelősségű társaság az 1875. évi XXXVI. tc. (a továbbiakban: KT) részvényesi jogi részének a javításával, azaz a részvénytársaság újrashabályozásával valósult volna meg.

¹ Lásd hozzá: BUJTÁR, Jogátvétel vagy modellkövetés 21–43.; FLEISCHMANN, Adalékok a kereskedelmi törvény revíziójához; KÉPES, A magyar kereskedelmi jogi kodifikáció előtörténete 159–166.; KÉPES, Pap Dávid 1905. évi törvénytervezete 237–243.; KÉPES, Az első magyar törvénytervezet a korlátolt felelősségű társaságról 26–37.

² PAP, Törvénytervezet a korlátolt felelősségű társaságról 26–69.

³ BOZÓKY, A korlátolt felelősségű társaság.

⁴ KUNCZ, Törvénytervezet a részvénytársaságról, a szövetkezettről és a korlátolt felelősségű társaságról.

⁵ NEUMANN, A korlátolt felelősségű kereskedelmi társaságokról szóló német törvény 16–22.

⁶ KUNCZ, A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei 270–288.

Kuncz művének nyitó gondolata is ez volt: „*összintén megvallva, magam is azok közé tartozom, akik a korlátolt felelősségű társaságot – a jelenlegi részvényjog mellett legalábbis idő előttinek tartják.*”⁷ Véleményét azzal támasztotta alá, hogy a KT „*csodálatos ruhát szabott a részvénytársaság testére*”,⁸ mely alkalmas nemcsak a nagyvállalatok, de az egészen jelentéktelen kisvállalatok esetében is társasági formaként. Ezt az ösztönzőt tovább erősítette az a lehetőség, hogy az ún. aranymérleg rendelet⁹ értelmében az alaptőke minimumát a pénzügyminiszter szinte korlátlanul alacsony szintre csökkenthette. Kuncz az 1925. évi IX. törvénycikk 12. §-t¹⁰, mely szerint a kormány elkötelezte magát a korlátolt felelősségű társaság meghonosítására, ugyancsak a részvényjogi reform irányába tett lépésként értékelte,¹¹ ezért úgy vélte, hogy először a részvényjogot kell a gyakorlat igényeinek megfelelően újra szabályozni. A KT-ben meghatározott négy kereskedelmi társasági formát (a betéti társaságot, a közkereseti társaságot, a szövetkezetet és a részvénytársaságot) nem tartotta elégséges választási lehetőségnek a kor gazdasági viszonyaihoz képest. A részvénytársaságot tekintette az egyetlen olyan társas formának, amely bármely célra létrejöhet és a korlátolt felelősségű társaság előnyeit biztosítja tagjai számára. Ezért vetette fel, hogy a kisszámú, zárt körben működő társaság esetében a részvénytársasági forma nem megfelelő: szükséges egy olyan korlátolt felelősségű társasági alakzat, amely a kisebb vállalkozások igényeihez igazodik, hozzáátve, hogy a részvénytársaságok lejárását ezzel az új társasággal meg lehet előzni.¹²

Kétségtelen, hogy a magyar társasági jogban a korlátolt felelősségű társaság szabályozása elsősorban a német (1892)¹³ és az osztrák (1906)¹⁴ GmbH-törvényeken, valamint az azok hatályba lépése óta eltelt évtizedek tapasztalatán alapult az 1930. évi V. tc-ben,¹⁵ mint ahogy az is fontos szerepet játszott az előkészítés során, hogy a magyar viszonyokhoz a külföldi modellt hozzáigazítsák. Az 1892 óta eltelt mintegy negyven év lehetővé tette a magyar kereskedelmi jogászok és a szakma számára, hogy az időközben felmerült gyakorlati problémákra is választ adjanak a szabályozás során, sőt adott esetben a német jogalkotást követő újabb kft-törvények megoldásait is figyelembe vegyék. Ennek a késedelmes bevezetésnek az előnyei mellett azonban hátrányai is voltak. A magyar jogalkotó a KT-ban szabályozta a részvénytársaságot. Ennek a folyamatnak a részeként Pap Dávid tervezete még a személyegyesítő közkereseti társasági forma felé közelítette volna a korlátolt felelősségű társaságot. Bozóky Géza már a részvénytársasági jog felülvizsgálatát és ezzel a korlátolt felelősségű társaságnak a részvénytársaság felé közelítését hangsúlyozta. Végül Kuncz Ödön volt az, aki az összhangot megteremtette, és a korlátolt felelősségű társaságot a személy- és a tőkeegyesítő társasági forma közötti átmenetként kívánta a magyar jogba átültetni. A relatíve hosszú idő, amely alatt több tervezet készült és került megvitatásra, biztosította, hogy a KT szabályozási problémáira, illetve a gazdasági élet új kihívására egyszerre tudjon az 1930. évi V. törvénycikk választ adni. Az értékelés keretében szükséges kiemelni, hogy a jogalkotó ugyanebben a normában nem csak a korlátolt felelősségű társaságot, hanem a csendes társaságot is

⁷ KUNCZ, A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei 270.

⁸ KUNCZ, A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei 271.

⁹ A mérlegvalódiság helyreállításáról szóló 7000/1925. P. M. számú rendelet.

¹⁰ 1925. évi IX. törvénycikk az 1924/25. évi állami költségvetésről 12. § 2. bek.

¹¹ KUNCZ, A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei 271.

¹² KUNCZ, A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei 271–272.

¹³ Lásd: Das Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung vom 20. April 1892, RGBl. I 477.

¹⁴ Lásd: Gesetz vom 6. März 1906 über Gesellschaften mit beschränkter Haftung, RGBl für die im Reichsrath vertretenen Königreiche und Länder Nr. 58/1906.

¹⁵ BUJTÁR, Jogátvétel vagy modellkövetés 21–43.

szabályozta, illetve a korlátolt felelősségű társaság másik fontos gazdasági funkciójára is megfelelő keretet biztosított azáltal, hogy mind a szövetkezetek, mind a részvénytársaságok oldaláról az átalakulást rendezte az új törvényi keretek között.

2. A társasági jog megújítása az 1930. évi V. törvénycikkben

2.1. A korlátolt felelősségű társaság szabályozása és annak tudományos indoklása

Kuncz Ödön a nemzetközi tapasztalatokra hivatkozva¹⁶ és hazai gazdasági állapotok, így az I. világháború utáni gazdasági nehézségek és a kibontakozó világválság¹⁷ következtében egyértelműen szükségszerűnek látta, hogy a nagy kockázattal járó gazdasági vállalkozások esetében egy limitált kockázattal működő társasági forma jöjjön létre. *Kuncz* szerint a korlátolt felelősségű társaság külföldi elterjedtségének és kedveltségének az volt az oka, hogy ez a társasági forma számos gazdasági előnnyel bírt, miközben bizonyos gazdasági ágakban különösen alkalmas volt a vállalkozások számára.¹⁸

Szembe állítva a korlátolt felelősségű társaságot a részvénytársasággal látható, hogy az előbbi sokkal könnyebben alapítható és egyszerűbb szervezettel rendelkezik. Ezért *Kuncz* azt is felvetette, hogy a korlátolt felelősségű társaság esetében akár a legfőbb szerv, a taggyűlés, valamint a felügyelőbizottság se legyen kötelező, sőt nem lenne szükséges a pénzügyi beszámolót sem nyilvánosságra hozni. Ezzel nem érvényesülne a részvénytársaság kapitalista merevsége, azaz a tagok a korlátolt felelősségű társaság esetében kötelezettségeik növelésével a társaság működőképességét sokkal inkább tudnák támogatni, gondolva itt a pótbefizetés és a mellékszolgáltatás jogintézményére.¹⁹ A gazdaság oldaláról közelítve fontos előnye a korlátolt felelősségű társaságnak, hogy a törpe részvénytársaságok átalakulásával a részvénytársasági forma diszkreditálása kevésbé tudna megvalósulni, ami fokozhatja a vállalkozókedvet, hiszen alacsonyabb tőkével egyszerűbben lehet vállalkozást alapítani. Ezen túl megkönnyítheti a fizetési problémákkal küzdő vállalkozások szanálását, így például a gazdasági társaság hitelezője belép előjogos tagként,²⁰ valamint a tag halála esetén az örökösök helyzetének a rendezése egyszerű módon valósul meg. Az egyes tagok személyes vagyonától elkülönült független jogi személyt, a korlátolt felelősségű társaságot a hitelezők is sokkal inkább elfogadják.

Ha azt vizsgáljuk, hogy milyen területeken érvényesülhetett a korlátolt felelősségű társaság a két világháború közötti időszakban Magyarországon, akkor *Kuncz* véleménye szerint a kereskedelem volt az, amelyik leginkább igényelte ennek a társasági formának a létrehozását. Ugyanakkor a nemzetközi példák és a magyar viszonyok alapján mind a nagyobb családi vállalkozások, mind olyan találmányokat és szabadalmakat értékesítő vállalkozások esetében is sikeres lehet e társaság, ahol jelentős kockázat létezik. Meglepő módon még a szociális oldalon is

¹⁶ *Kuncz* folyamatosan figyelemmel kísérte az európai kereskedelmi jog alakulását és annak hatását a magyar gazdasági életre, illetve a magyar jogfejlődés eredményeit külföldön is ismertette, elsősorban német nyelven. Lásd többek között: KUNCZ, Bericht über die Entwicklung des ungarischen Handelsrechts (1935) 344–401. és (1936) 33–99.; KUNCZ, Neue Richtungen im ungarischen Aktienrecht 721–726.

¹⁷ A két világháború közötti válságkezeléshez alkalmazott gazdasági jogi eszközöket ez a tanulmány nem kívánja bemutatni. Lásd hozzá: HERGER, Das ungarische Handelsgesetz in der Praxis und seine Auswirkung auf das allgemeine Privatrecht zwischen 1920 und 1946, illetve az ott hivatkozott szakirodalmat.

¹⁸ KUNCZ, A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei 272.

¹⁹ KUNCZ, A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei 272–273.

²⁰ KUNCZ, A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei 273.

megjelenhet a korlátolt felelősségű társaság, például a magán alkalmazottak nyugdíjintézetei is működhetnek ebben a formában – emelte ki Kuncz.²¹ A korlátolt felelősségű társaság rugalmassága alapján akár nagyvállalkozást vagy állami és községi vállalatot is el tudott képzelni korlátolt felelősségű társaságként, sőt az önálló szervezettel rendelkező társaságoknak is a korlátolt felelősségű társaság volt a legkedveltebb formája, ahogy azt a korabeli Németország és Ausztria példája mutatta. Az angol *holding company* illetve a *Treuhand* mintájára a jogi személy tagokkal rendelkező nagyvállalatok közös érdekeltségei is működhetnek korlátolt felelősségű formában Magyarországon is, de a közüzemek terén is ez tűnt Kuncz számára a legalkalmasabb szervezetnek.²² Véleménye szerint a személyegyesülés vagy a tőkeegyesülés irányában történő haladás képezte a nyitott kérdést: az angol, a német és az osztrák szabályozás inkább a tőkeegyesítés irányába, amíg a francia, a liechtensteini és a svájci jog inkább a személyegyesítés irányába haladt.²³ Kuncz úgy vélte, hogy a korlátolt felelősségű társaság egy rugalmas vállalkozási forma, amely egyszerre képes a személyegyesítő jellegre, illetve a részvénytársasági kapitalista nagyvállalkozás tőkeegyesítő megközelítésére is.

Meghatározó jelentőségű kérdés, hogy milyen célokra jöhet létre ez a gazdasági társaság. A KT a közkereseti illetve a betéti társaságnál engedélyezte a kereskedelmi tevékenység folytatását, míg a részvénytársaság esetében célhoz kötöttséget nem határozott meg. A korabeli német, az osztrák és a cseh, valamint a francia jog szerint a korlátolt felelősségű társaság bármely a törvény által megengedett célra létrejöhetett. Ezek a nemzetközi példák azonban kizárták a biztosítási üzletet, a záloglevelet és a kötvénykibocsátást, valamint a politikai célokat, sőt Franciaország esetében a takarékbetét ügyletet is. Ugyanekkor a lengyel és az olasz tervezetek csak kereskedelmi vállalkozás folytatására engedélyezték volna a korlátolt felelősségű társasági formát.²⁴ Kuncz a korlátolt felelősségű társaságot bármely gazdasági célra létrehozhatóak tartotta, a fenti példákat követve a biztosítási ügyletek, a záloglevél és a kötvénykibocsátás kivételével. Foglalkozott azokkal a kritikákkal is, amely a francia joghoz hasonlóan a takarékbetét ügyleteket és általában a bankügyleteket is kizárta volna a korlátolt felelősségű társaság tevékenységi köréből. Kuncz úgy vélte, hogy egyrészt a nyilvánosság ereje a közzétett pénzügyi kimutatások által, másrészt az állandó könyvvizsgálat már garanciális elem lehetne. Az ekkoriban magyar gazdaságban célként meghatározott kis pénzügyi részvénytársaságokat a nyilvánosságra támaszkodó korlátolt felelősségű társaság megfelelő formájának látta Kuncz.²⁵ Felügyeleti szempontból megoldásnak gondolta azt, hogy a takarékbetét ügyletet folytató korlátolt felelősségű társaságot a pénzügyi központ irányítása és ellenőrzése alá vonják.²⁶

Amennyiben a korlátolt felelősségű társaság létrehozásának célja a kis és közepes vállalkozások e társasági forma felé terelése, felmerül a kérdés, hogy a nagyvállalatot hogyan lehet e társasági formától elhatárolni, továbbá milyen garanciális elemekkel lehet a korlátolt felelősségű társasági formától eltántorítani. Erre a kérdésre öt pontban adott választ Kuncz: egyrészt a törzstőke maximum, másrészt a tagok maximális létszáma, harmadrészt a nagyobb korlátolt felelősségű társaság esetében a pénzügyi beszámolók nyilvánosságra hozatalára vonatkozó kötelező

²¹ KUNCZ, A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei 273.

²² KUNCZ, A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei 273.

²³ KUNCZ, A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei 273.

²⁴ KUNCZ, A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei 275.

²⁵ KUNCZ, A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei 276.

²⁶ KUNCZ, A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei 276.

szabályozás, negyedrészt a kötelező felügyelőbizottság alkalmazása, ötödikként pedig a taggyűlések kötelezővé tétele.²⁷ A törzstőke maximum esetében *Kuncz* úgy vélte, hogy nem szükséges a svájci GmbH-tervezet (II. tervezet 788. cikk)²⁸ követve maximált ötmillió frankhoz hasonló korlátot megállapítani, mert a gazdaság igényeit ezzel nem feltétlenül tudná a korlátolt felelősségű társaság kielégíteni, másrészt a hitelezők éppen a minél magasabb tőkében lennének érdekelték, harmadrészt pedig egy nagyvállalat esetében lehetőség van arra, hogy a maximumon felüli tőkét akár más formában, például kölcsönként teljesítsék, ami pedig a hitelezők számára kisebb garanciát jelentene.²⁹

A tagok maximálásával kapcsolatban ismét nemzetközi példákat hozott *Kuncz*: az angol jog a korlátolt felelősségű társaság taglétszámát 50 főben állapította meg, míg a francia és a svájci törvény taglétszám-maximumot nem határozott meg, miközben ezek tervezete még szükségesnek tartotta azt.³⁰ *Kuncz* hangsúlyozta, hogy a taglétszám felső határhoz kötése megnehezítheti a tagsági jogok öröklését, kartellek esetében pedig korlátozza a kartellek korlátolt felelősségű társaságként történő megalakulását, miközben ennek a társasági formának az alkalmazása pontosan azt a célt szolgálná a gazdasági nehézségekkel sújtott időszakban, hogy a fennálló részvénytársaságok és szövetkezetek egy része korlátolt felelősségű társasággá alakuljon át. Az aggályok ellenére *Kuncz* mégis a taglétszám-maximum mellett foglalt állást. De azt is jelezte, hogy nem jelentene számára problémát, úgy fogalmazott: „*nagy veszedelem*”, ha törvény mégsem szabályozná ezt.³¹ Érdekes módon álláspontját azzal indokolta, hogy a KT sem határozott meg a közkereseti és betéti társaságok esetében taglétszám-maximumot, ennek ellenére ezzel a formával a nagyvállalkozások eddig sem éltek vissza. Végül ez a korlátozás nem került bele az 1930. évi V. tc-be.³²

A nyilvános beszámolási kötelezettséget *Kuncz* nem az üzleti tevékenység méretéhez, hanem a társaság tevékenységi köréhez kötötte azzal, hogy a nagyközönség számára szolgáltatást nyújtó társaságokra (így különösen a banki ügyletekkel szállítmányozással, fuvarozással, kézizálog üzlettel foglalkozó korlátolt felelősségű társaságokra) a kereskedelmi miniszter kiterjesztheti a jövőben a beszámolási kötelezettséget, amennyiben az szükségessé válik.

Kuncz koncepciójában az ügyvezetők kötelező szervként jelentek meg, míg az ellenőrzés a taggyűlés és a tagok szabad belátása szerint valósult meg. Amennyiben a társasági szerződés lehetővé tette, a taggyűlést az írásbeli szavazás is helyettesíthette.³³ Ez *Kuncz* szerint a kisebb létszámmal rendelkező korlátolt felelősségű társaságok esetében lehet releváns. Ezzel párhuzamosan azoknál a korlátolt felelősségű társaságoknál, amelyeknek a tőkéje meghaladta a százezer pengőt és a tagok létszáma a huszonöt főt, a kötelező felügyelőbizottság lett a kötelező ellenőrzőszerv. Természetesen a lehetőség adott volt a kis taglétszámú korlátolt felelősségű társaságoknak is, azt azonban hangsúlyozta *Kuncz*, hogy még nagyobb létszámú korlátolt felelősségű társaságok esetében sem kell kötelezővé tenni a taggyűlés tartását.³⁴

²⁷ KUNCZ, A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei 276.

²⁸ COING, *Europäisches Privatrecht* 129.

²⁹ KUNCZ, A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei 276.

³⁰ KUNCZ, A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei 276.

³¹ KUNCZ, A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei 276–277.

³² Végül az 1930. évi V. tc. 16. §-a úgy került elfogadásra, hogy csak a tagok minimális számát határozta meg két főben.

³³ 1930. évi V. törvény 40. § „A tagok határozatait rendszerint taggyűlésen hozzák. Taggyűlésre nincs szükség, ha esetről-esetre valamennyi tag írásban megegyezik a határozatban vagy abban, hogy írásban szavazzanak.”

³⁴ KUNCZ, A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei 277–278.

Mivel az alapvető különbség a korlátolt felelősségű társaság és a részvénytársaság között az, hogy a korlátolt felelősségű társaságnak nincs részvénye, *Kuncz* szükségszerűnek látta, hogy a lehető legnagyobb mértékű korlátozást valósítson meg a szabályozás az üzletrészek átruházása tekintetében:³⁵ úgy kell tekinteni rá, mint egy olyan esetre, ami egy a tagok által előre nem látott esemény bekövetkezésekor valósul meg, miközben a tagok állandó, hosszú távú kapcsolatot kívánnak a társasággal fenntartani. Az üzletrészről ezért értékpapírt kiállítani nem lehet, az okirat pedig, amely bizonyítja a tagsági jogviszonyt, a társaság tagjegyzékének a kivonata.³⁶ Ennek az okiratnak tartalmaznia kell a törzsbetét nagyságát, a pótbefizetésre és a mellékszolgáltatásra vállalt kötelezettségeket és ezek minden egyes változását is. Indoklasként *Kuncz* kiemelte, hogy a tervezet a német jog hallgatását nem tekintette mintának, és nem vette át a liechtensteini törvény 409. cikkét sem, amely lehetővé tette az üzletrészről forgatható értékpapír kiállítását, sőt, még az ennél enyhébb belga javaslattal sem értett egyet, amely az üzletrészt rektapapírnak minősítette. Ezzel szemben egyértelműen és határozottan kizárta, hogy az üzletrész bármilyen formában értékpapír legyen.³⁷

Kuncz szerint egy tag csak egy üzletrésszel rendelkezhet, azonban az egyes üzletrészek névértéke („a törzsbetét”) különböző lehet. A kereskedelmi forgalomban az üzletrészek forgalomképességét korlátozni azonban nem lehet. Ha a tag újabb törzsbetét szolgáltatását vállalja vagy megszerzi egy másik tag üzletrészét, nem fog újabb üzletrésszel rendelkezni, hanem csak a saját üzletrészének, az egyetlen üzletrészének a névértéke fog növekedni. Ha mégis több üzletrésze lenne egy tagnak, például elsőbbségi üzletrésszel rendelkezne, az ezekhez kapcsolódó jogok eltérőek. Az üzletrész felosztásának egyedül akkor van helye, ha örökösödés történik. Ebben az esetben a minimális üzletrész értéket, a kétszáz pengő névértéket figyelembe kell venni *Kuncz* szerint. Abban az esetben, ha a tag az üzletrészét csak részben ruházza át vagy örökösödés történik, a társasági szerződés mind a két üzletrész feldarabolását kizárja.³⁸ Az üzletrész átruházható valamely tagra vagy tagsággal nem rendelkező személyre. Az előbbi esetben a tagok között korlátlanul lehet átruházni; ehhez nem szükséges a társaság előzetes hozzájárulása, kivéve, ha az üzletrész mellékszolgáltatásra is kötelezi annak tulajdonosát. Ezen átruházás akkor hatályos, ha az átruházás tényét a társaságnak bejelentik, azaz bekerül a tagjegyzékbe.³⁹ Nem tag részére az üzletrész csakis a társaság előzetes beleegyezésével ruházható át. Ebben az esetben a társaság elővételi joggal rendelkezik, amivel a bejelentéstől számított 15 napon belül élhet. Ha ezt nem teszi, azzal beleegyezését fejezi ki az átruházásba. Érdemes megemlíteni, hogy az üzletrész átruházása korlátozásának tekinthető az az intézkedés, amely – büntető szankcióval fenyegetve – egyértelműen megtiltja a korlátolt felelősségű társaság tagjainak nyilvános úton történő toborzását, hogy a korlátolt felelősségű társaságban való részvételtől minél inkább távol tartsa a „nagyközséget”.⁴⁰

A korlátolt felelősségű társaságok szabályozásának egyik talán legfontosabb problémája a társaság hitelezőinek a védelme volt. Ehhez hét eszközt javasolt a tervezetben *Kuncz*: a törzstőke minimum; a törzstőke fenntartása; a tagjegyzék nyilvánosságra hozatala; a mérlegkészítés elveinek rögzítése; a társaság csődjé során adott védelem; meghatározott tevékenységek esetében a kötelező könyvvizsgálat; a törzstőke leszállításának illetve a korlátolt felelősségű társaság felszámolásának a

³⁵ KUNCZ, A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei 278–279.

³⁶ 1930. évi V. tc. 1. §, 20. § és 55. §.

³⁷ KUNCZ, A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei 279.

³⁸ 1930. évi V. tc. 20–27. §§.

³⁹ 1930. évi V. tc. 21. §.

⁴⁰ KUNCZ, A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei 279–280.

megfelelő módon történő szabályozása.⁴¹ Kuncz a törzstőke minimumát tízezer pengőben állapította meg azért, hogy az egészen kis tőkájú vállalkozások ne alakulhassanak korlátolt felelősségű társasággá. A KT által meghatározott szukcesszió, kétlépcsős részvénytársasági alapítással szemben⁴² Kuncz az egylépcsős, szimultán alapítást tartotta csak lehetségesnek: a korlátolt felelősségű társaság esetében ez úgy valósul meg, hogy a társasági szerződést aláíró tagok az alapítók, akik készpénzzel vagy nem pénzbeli betéttel bocsátják a törzstőkét a társaság rendelkezésére.⁴³

A készpénzzel történő törzsbetét teljesítésekor felmerült a kérdés, hogy azt lehetséges-e részleges formában, akár 25-50% befizetése mellett, majd a későbbiekben a fennmaradó rész teljesítésével megvalósítani. Amennyiben lehetőség lenne a részleges teljesítésre, szabályozni kellene az első rész behajtásának pontos eljárási folyamatát is.⁴⁴ A német és az osztrák szabályozás a tagok egymásért való felelősségét állapítja meg abban az esetben, ha a megsemmisítési eljárás nem vezet eredményre, hasonlóan a svájci tervezet a tagok egyetemleges felelősségét állapítja meg a be nem fizetett összegeként. Kuncz tervezete a német részvényjogi szabályozást vette át, azaz, ha a megsemmisítési eljárás során a kizárt tag valamint jogelődjei nem tudják fedezni a hiányt, akkor a törzstőkét kell leszállítani.⁴⁵ A többi tag nem tehető felelőssé a nem fizető tag által okozott hiányáért. A tervezet öniformációt írt elő, azaz amennyiben a társaság nyilvánosan közzéteszi a törzstőkéjét, akkor köteles azon belül a már teljesített összeg arányát is feltüntetni.⁴⁶ Kuncz kritikával illette a német, az osztrák és a svájci rendszert, mivel a tagok felelősségének ezen formája szerinte nem korlátolt felelősség, és ezért elriasztaná a komoly, ugyanakkor óvatos személyeket a korlátolt felelősségű társaságtól. Hasonlóan kritikával illette a francia és az olasz szabályozást, amelyek a befizetett összeg bírói letétbe helyezését követelték meg, így valóban feleslegessé tették a megsemmisítési eljárást és a tagok egymásért való felelősségét is. Viszont ezzel a megoldással szemben is komoly ellenérveket sorolt föl Kuncz: ha a társaság túl kicsi tőkével alakul meg, akkor gyorsan szükségessé válhat az újabb törzstőke emelés, ha pedig túl nagy tőkét halmoznak fel ebben a társasági formában, akkor az az ügyvezetést nagyobb kockázatú, spekulatív ügyletek megvalósítására ösztönözné, de azt is eredményezhetné, hogy a társaság kölcsönként visszaadja a felesleges tőkét a tagoknak. Az utóbbi lehetőség éppen a hitelezők érdekei ellen hatna, hiszen a hitelezők fedezetül szolgáló tőkét veszélyeztetné. Ez a teljes liberalizálás megnehezítené az olyan részvénytársaságok korlátolt felelősségű társasággá történő átalakulását, amelyek részvényei nincsenek teljesen liberalizálva.⁴⁷ A részleges illetve teljes tőkebefizetés problémája vitát gerjesztett a magyar kereskedelmi jogászok között. Míg néhányan, így *Doroghi Ervin* ügyvéd, *Szende Péter Pál*⁴⁸

⁴¹ KUNCZ, A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei 280.

⁴² KUNCZ, A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei 280.

⁴³ 1930. évi V. tc. 17. §.

⁴⁴ KUNCZ, A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei 280–281.

⁴⁵ KUNCZ, A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei 280.

⁴⁶ KUNCZ, A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei 280.

⁴⁷ KUNCZ, A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei 281.

⁴⁸ *Szende Péter Pál* (1897–1940) jogi tanulmányokat a budapesti és a lipcsei tudományegyetemen folytatott. 1925-től 1939-ig budapesti ügyvéd, utóbb bankigazgató volt. Számos gyakorlati igényű kézikönyv, törvénytárgyú magyarázat, jogszabályösszeállítás szerzője volt a kereskedelmi jog, a hiteljog és a váltójog területén. Lásd hozzá: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/sz-77C95/szende-peter-pal-77EF2/> (2023. 08. 15.).

és Lévy Béla⁴⁹ a teljes liberalizálás mellett foglalt állást, Bozóky Géza a német, illetve osztrák rendszer átvétele mellett kardoskodott.⁵⁰

A másik jelentős kérdés a törzstőke teljesítése során a nem pénzbeli betétek esetében előforduló visszaélések miatt merült fel Németországban és Ausztriában. Ennek hatásaként Ausztriában a GmbH-törvény 1924. július 4-i novellája kimondta, hogy az apport értéke nem haladhatja meg a törzstőke 50 százalékát, és megtiltotta az apport ellenében adott üzletrészek egy éven belül átruházását. Hasonlóan a német reformjavaslatok is az apport szabályozás szigorítását tartották szükségesnek. A végül a 30%-os minimális pénzbeli betét és a 10.000 korona pénzbeli hozzájárulás egyidejű és konjunktív feltételként történő teljesítésével határozta meg a törvény az apport maximális arányát a pénzbeli és nem pénzbeli vagyoni hozzájárulás kötelező teljesítése mellett az alapításkor.⁵¹

A korlátozott felelősség legfontosabb ellensúlya a minimális garancia, azaz a törzstőke sértetlen megőrzése a hitelezők javára. A törzsbetétet a tagok a társaság fennállása alatt nem követelhetik vissza, és ezzel kizárt annak a lehetősége is, hogy a tagok törzsbetétjükkel kiléphessenek a társaságból és így csökkentsék a hitelezők fedezetét.⁵² Kuncz tervezetét követve lehetőséget biztosított a törvény arra, hogy tartalék alapokat hozhassanak létre a társaságok, és ezzel gondoskodjanak arról, hogy a veszteség pótlása csak a végső esetben történjen a törzstőke emelése formájában.⁵³ Így az egyszerű többség arra is jogot kapott, hogy a nyereség 10 százalékát tartalékalapba helyezze, a háromnegyedes minősített többség pedig az egész nyereség tartalékolásáról is dönthetett.⁵⁴ A törvenycikk szerint ha a mérleg elkészítésének fordulónapja és a mérleg megállapításának a napja közötti időben a társaságot a törzstőke 1/10 részét meghaladó veszteség érte, akkor a nyereséget nem szabad kiosztani vagy más tőkeelem formájába átsorolni.⁵⁵ Tilos a törzsbetétek utáni kamat kifizetése, kivéve az ún. építő kamat kifizetését, de annak kamata sem lehet 5%-nál magasabb, és a törzstőke 15 százalékát nem haladhatja meg.⁵⁶ Kuncz tervezetét követve a törvény nem tette lehetővé, hogy a törzstőke fedezetéül szolgáló vagyonból a tagok számára bármilyen kifizetést teljesítsen a társaság. Amennyiben mégis megszegték ezt a tilalmat, a tagok kötelesek voltak azt a társaságnak visszafizetni, emellett egyetemleges felelősség terhelte az ügyvezetőket és a felügyelőbizottsági tagokat a törvényellenes kifizetéséért. A törvény a saját üzletrész vételét, megszerzését és zálogba vételét is tiltotta.⁵⁷

A hitelezők védelmében előírták, hogy az ügyvezetők a tagokról pontos tagjegyzéket vezessenek, azt a cégjegyzékbe bejelentsék és itt a változásokat évente rögzítsék. A tagjegyzéket a hitelezők nemcsak a bíróságnál, de a társaságnál is megtekinthették. Mivel a tagjegyzék a tagok kilétét, a mellékszolgáltatásokat és a pótbefizetéseket is rögzítették, Kuncz szerint ez jelentős

⁴⁹ Lévy Béla (1873–1959) ügyvéd és jogi író volt. Oklevelét 1895-ben a budapesti egyetemen szerezte. 1898-tól budapesti ügyvédként, 1899 és 1904 között a Budapesti Kereskedelmi Akadémia tanáraként tevékenykedett. Oskar Borchardt *Die Handelsgesetz des Erdballs* című munkájában ő állította össze a magyar kereskedelmi, váltó- és csődjogi részt. Lásd hozzá: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/1-76823/levy-bela-769E4/> (2023. 08. 15.).

⁵⁰ KUNCZ, A korlátozott felelősségű társaság szabályozásának alapelvei 281–282.

⁵¹ 1930. évi V. tc. 18. §.

⁵² KUNCZ, A korlátozott felelősségű társaság szabályozásának alapelvei 282.

⁵³ 1930. évi V. tc. 31. §, 57. § 5.

⁵⁴ 1930. évi V. tc. 31. §.

⁵⁵ 1930. évi V. tc. 31. §.

⁵⁶ 1930. évi V. tc. 32. §.

⁵⁷ 1930. évi V. tc. 33–35. §.

mértékben hozzájárul a hitelezői bizalom növeléséhez.⁵⁸ Mivel a KT a részvénytársaság mérlegkészítése tekintetében jelentős reformra szorult, nem a német részvényjogi szabályozást, hanem az osztrák megoldást javasolta átvenni *Kuncz* a mérlegkészítés hazai rendezésekor a korlátolt felelősségű társaság esetében.⁵⁹ A nyilvánosság kérdésében azt javasolta, hogy a nyilvános számadásra kötelezett korlátolt felelősségű társaságoknál könyvvizsgáló alkalmazását írják elő.⁶⁰ A törvény maga csak választhatóvá tette a könyvvizsgáló alkalmazását, de ha a társasági szerződésben emellett döntöttek, a cégnévben a társaság kérésére használható volt a „*hites könyvvizsgáló ellenőrzése alatt*” megjelölés.⁶¹ A törzstőkeleszállítás – részben a KT (209. §) kritikájaként – 10.000 pengőnél kisebb összeg nem lehetett. Azokat a hitelezőket, akik a régi magasabb törzstőke szerint nyújtottak hiteleket, ki kellett elégíteni vagy biztosítékot kellett nekik adni, és az ügyvezetők egyetemlegesen és személyesen feleltek az esetlegesen megkárosított hitelezők irányába, ha a tőke leszállítására vonatkozó szabályokat nem tartották be.⁶² Végül a felszámolás szabályozásánál is fontos szerepet kapott a hitelezők védelmének biztosítása.⁶³

Következő fontos terület a tagok és a vállalkozás védelmének a biztosítása. A korlátolt felelősségű társaság esetében a részvénytársasághoz hasonlóan az ügyvezetők, miután nem szükségszerűen a társaság tagjai, idegen vagyont kezelnek, azaz ügynök-megbízói jogviszony keretében dolgoznak. Ezért nagyon fontos a tagok érdekeinek és a kisebbség védelmének a kialakítása is. Ennek a központi eleme az ügyvezetők ellenőrzése. A törvény a kis taglétszámú korlátolt felelősségű társaság esetében a tagok közvetlen ellenőrzésének megvalósítását is lehetővé tette, azaz nem a taggyűlésre helyezte ezt a feladatot. Ugyanakkor az ügyvezetők kötelesek beszámolni a tagoknak, felvilágosítást adni a társaság ügyeiről és biztosítani a tagok számára azt, hogy az éves mérleg elfogadására összehívott taggyűlést megelőző 8 és az azt követő 15 munkanapon belül társaság könyveibe a tagok betekinthesse.⁶⁴ A törvény a társasági szerződés esetében csak akkor engedte meg e jog korlátozását vagy kizárását, ha a társaság rendelkezett felügyelő bizottsággal illetve állandó könyvvizsgálóval.⁶⁵ Ebben a két esetben a közvetlen ellenőrzés a tagok felett nem érvényesül, a társasági szerződés azonban kizárhatja a tagok ellenőrzését közvetlen módon olyankor, ha a társaság felügyelő bizottságot vagy állandó könyvvizsgálót alkalmazott. Az egyes ügyvezetők, a felügyelőbizottsági tagok és a könyvvizsgálók magán- és büntetőjogi felelőssége a tagok érdekeinek védelme szempontjából fontos garanciális elem volt. A német GmbH-törvény 45. § 1. bekezdésével szemben, amely csak felhatalmazást adott, hogy a társasági szerződésben a legfontosabb ügyeket az ügyvezetők hatáskörébe utalják, *Kuncz* szükségesnek látta a taggyűlés kizárólagos hatáskörének kógens módon történő megállapítását.⁶⁶ A taggyűlés határozatainak érvényességét ahhoz kötötte, hogy azok a határozatok könyvébe bevezetésre kerüljenek, és minden tag számára elérhetőek legyenek az üzleti órákban.⁶⁷

⁵⁸ 1930. évi V. tc. 55. §.

⁵⁹ KUNCZ, A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei 283.

⁶⁰ KUNCZ, A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei 283.

⁶¹ 1930. évi V. tc. 73. §.

⁶² 1930. évi V. tc. 79–81. §.

⁶³ KUNCZ, A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei 283–284.

⁶⁴ 1930. évi V. tc. 46. §.

⁶⁵ 1930. évi V. tc. 43. §.

⁶⁶ KUNCZ, A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei 284. és 1930. évi V. tc. 37. §.

⁶⁷ 1930. évi V. tc. 38. §.

A törvény a tagok egyéni jogai terén is széles körű lehetőségeket biztosított, hogy akár egyénileg, akár kisebbség tagjaként járjanak el az olyan esetekben, amikor a társaság szervei a törvénnyel vagy a társasági szerződéssel ellentétes magatartást valósítottak meg. Ennek keretében részletesen szabályozták a tagok megtámadási jogát a társasági szerződésbe ütköző taggyűlési határozat esetében.⁶⁸ Ezt a tényt külön is érdemes kiemelni, mivel a KT 170. §-ában elkövette a jogalkotó azt a hibát, hogy módot adott az egyes tagok számára a társaság zsarolására, amit az 1930. évi V. törvénycikk most korrigált. Védtek az egyes tagokat és a szavazatok egytizedével rendelkező kisebbséget a többség túlzott hatalmával szemben az által is, hogy a kisebbségben lévő tagok kártérítést követelhettek a többséggel szemben, hogyha azok szándékosan olyan határozatot hoztak, amely a társaság érdekeit súlyosan károsította. Ezen túl a törvény – a KT-val szemben – nemcsak a tagság összehívására adott jogosítványt a 10% szavazatot képviselő tagoknak, hanem kisebbségként arra is lehetőséget kaptak, hogy a társaság nevében indítsanak kártérítési pert az ügyvezetők vagy a felügyelő bizottság tagjai ellen, ha a taggyűlés többségi határozattal elvetette ezt az indítványt. Azt is biztosították a kisebbségi jogok gyakorlói számára, hogy fontos okból akár a társaság bírói feloszlását vagy felszámoló kirendelését kérjék.⁶⁹

A korlátolt felelősségű társaság érdekét illetve az ügyvezetés állandóságát biztosító rendelkezéseket *Kuncz* szintén kiemelte. Ennek keretében a korlátolt felelősségű társaságra egyedül jellemző pótbefizetési kötelezettség szabályozását tartotta fontosnak, mégpedig úgy, hogy a társasági szerződés vagy maga a taggyűlés állapítsa meg a tagok pótbefizetési kötelezettségét.⁷⁰ Ez egyrészt erős garanciális elem a tőkeegyesítő merevséggel szemben, ugyanakkor biztosítja annak a megelőzését, hogy a tagok korlátolt felelősségét korlátlanra növeljék: meg kellett állapítani azt a legmagasabb összeget, amelyet pótbefizetés címén a taggyűlés a társaság tagjaitól elvárhatott.⁷¹ A hitelezők még egy esetleges csőd esetén sem követelhetek pótbefizetést a tagoktól, és a teljesített pótbefizetést nem kellett a társaságnak mindenképpen megtartania, ha azt a veszteség nem emésztette fel. A továbbiakban a tagoknak már lehetőségük volt a nyereség kifizetésére, sőt, a taggyűlés azt is elrendelhetette, hogy a pótbefizetések visszafizetésre kerüljenek, ha már a veszteségek fedezete megtörtént. Végül a tagok felé garanciális elem volt, hogy a felszámolás esetén a felosztandó vagyonból először a pótbefizetésnek a veszteségen felüli részét kellett kifizetni.⁷²

A korlátolt felelősségű társaságnak a tőkeegyesítő és a személyegyesítő forma közötti rugalmas és ellenálló jellege *Kuncz* szerint abban is megnyilvánult, hogy a társaság a tagjait különböző mellékszolgáltatásokra is kötelezhette.

Ugyancsak a társaság hosszú távú működését szolgálta, hogy bírói döntés hatására annak a tagnak az üzletrésze bevonandó volt, akinek a bent maradása a társaság céljait jelentősen korlátozta volna. Hasonlóan a hosszú távú működést szolgálta a korlátolt felelősségű társaság esetében, hogy amikor a társaság feloszlása vált szükségessé és a csőd a közzétételére kényszerre kényszerítéssel szűnt volna meg, ekkor is egyszerűen tovább folytathatta a működését. Ugyanígy, ha a társaság egyesülés miatt szűnt volna meg, de az egyesülés megghiúsult, ugyancsak a társaság működésének további fenntartását biztosította a törvény.⁷³ Ha a kisebbség vagy egyes tagok a társaság bírói

⁶⁸ 1930. évi V. tc. 40. §.

⁶⁹ 1930. évi V. tc. 83. §.

⁷⁰ KUNCZ, A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei 285.

⁷¹ 1930. évi V. tc. 30–32. §§.

⁷² 1930. évi V. tc. 32–33. §§.

⁷³ KUNCZ, A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei 275.

feloszlását kérték keresetükben, a bíróság a vétkes tag kizárásával ismét csak megelőzhette a társaság megszűnését. Végül a társaság működésének rugalmasságát biztosította (a német jogban jelentős problémát okozó) szavazategyenlőség szabályozásának a hiánya. *Kuncz* erre a helyzetre elégségesnek tartotta, hogy ha a társasági szerződés kötelező jelleggel szabályozza, hogy szavazategyenlőség esetében milyen legyen a szavazási eljárásának további lefolytatása.⁷⁴ A törvény elrendelte ennek az eljárásnak a társasági szerződésben történő rögzítését.⁷⁵

Végül *Kuncz* fontosnak tartotta kiemelni a korlátolt felelősségű társasággá történő átalakulás kérdéskörének szabályozását, azt, hogy miként könnyíti meg a kisebb részvénytársaságok és a szövetkezetek átalakulását a jogszabály. A magyar jogalkotó a korlátolt felelősségű társaságról szóló törvény honosítását előírva⁷⁶ fő szempontként határozta meg a fenti gazdasági társaságok korlátolt felelősségű társaságokká történő átalakulásának a támogatását. *Kuncz* a részvénytársaság és a szövetkezet felszámolását nem tartotta szükségesnek, és az átalakuláshoz szigorú feltételekhez sem kívánta kötni. Az átalakulás ösztönzését teljes adó és illetékmentességgel képzelte el, illetve a taglétszám-maximum áttörését is kívánatosnak tartotta a törvény életbe lépését követő 3 éven belül történő átalakulások esetében.⁷⁷ Ilyenkor fontos volt a részvényesek érdekeit is megfelelőképpen védeni, tehát a részvénytársaság a rá eső vagyონrészt úgy biztosíthatja, hogy a rá eső vagyón nagyságának megfelelő törzsbetéttel lép be az újonnan alakuló korlátolt felelősségű társaságba. E vagyónrészt külön mérleg alapján kell kiszámítani, amelyet a minősített többség fogad el.⁷⁸ A német és az osztrák GmbH-törvény az átalakulásnál a törzstőkének a szintjét a korábbi jogelőd társaság alaptőkéjének minimális szintjéhez kötötte.⁷⁹ *Kuncz* szakított ezzel az elvvel: kívánatosnak látta, hogy a részvénytársaság alaptőkéjénél kisebb és nagyobb tőkével is létrejöhessen a korlátolt felelősségű társaság. Abban az esetben, ha az újonnan létrejövő korlátolt felelősségű társaság törzstőkéje kisebb volt, mint a jogelőd részvénytársaság alaptőkéje, mivel annak tiszta vagyona kevesebb volt, mint az alaptőkéje, akkor az újonnan létrejött korlátolt felelősségű társaságot kötelezte a törvény arra, hogy azokat a hitelezőket, akik az átalakulást nem fogadták el, kielégítsék, vagy megfelelő biztosítékot adjanak nekik. Ha pedig az újonnan létrejövő korlátolt felelősségű társaság nagyobb tőkével jönne létre, mint ami a részvénytársaság alaptőkéje volt, az a hitelezők számára kedvező helyzet teremtené.⁸⁰ *Kuncz* szerint a részvényeseket elsőbbségi joggal kell felruházni azokra a törzsbetétekre vonatkozóan, amelyek a törzstőke-többletet fedezik, ha nem valamennyi részvényes lép át az új korlátolt felelősségű társaságba.⁸¹ Véleménye szerint elő kell írni, hogy a hiányzó részt vagy a többi, korábbi részvényes vagy az újonnan belépő tagok fedezzék. Az új törzsbetértbejegyzések feltételeként azt is szabályként határozta meg, hogy a korlátolt felelősségű társaság általános jogutódja az átalakult részvénytársaságnak, és így minden tartozása a korlátolt felelősségű társaságnak a cégjegyzékbe történő bejegyzésével átszáll a jogutód társaságra.⁸²

⁷⁴ KUNCZ, A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei 286.

⁷⁵ 1930. évi V. tc. 3. § 6. bek.

⁷⁶ 1925. évi IX. tc. az 1924/25. évi állami költségvetésről 12. § 2. bek.

⁷⁷ Az 1930. évi V. tc. 103. §.

⁷⁸ Az 1930. évi V. tc. 104. §.

⁷⁹ KUNCZ, A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei 287.

⁸⁰ 1930. évi V. tc. 104. §.

⁸¹ 1930. évi V. tc. 103. §.

⁸² KUNCZ, A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei 287.

A magyar speciális viszonyokra – a közérdekre hivatkozva – két javaslattal is él *Kuncz* azért, hogy a kis tőkéjű részvénytársaságok is átalakulhassanak korlátolt felelősségű társasággá. Így az általános szabályokat *Doroghi Ervin* javaslatával egyetértve szükségesnek vélte azzal kiegészíteni, hogy ha az átalakuló részvénytársaság alaptőkéje nem érne el a részvénytőke minimumot⁸³, a részvényesek kvalifikált többsége kötelezi a részvényeseket az új korlátolt felelősségű társaságba való belépésre. A szövetkezetek átalakulása hazánkban különösen fontos volt. Az osztrák GmbH-törvény tiltotta ezt, míg a német és a francia nem szabályozta a kérdést.⁸⁴ *Kuncz* elképzelése az volt, hogy az álszövetkezetek megszüntetése érdekében az átalakulást könnyítsék meg, de csak és kizárólag a korlátolt felelősségű szövetkezet esetében. A korlátlan felelősségű szövetkezeteknél először felszámolás, majd új alapítás útján tartotta jónak az átalakulást. Egyéb kérdésekben a részvénytársaság átalakulására vonatkozó szabályokat javasolta alkalmazni, a tagok érdekeit pedig azáltal kívánta védeni, hogy a szövetkezet vagyonát két független hites könyvvizsgálónak kellett megállapítania.⁸⁵

2.2. A csendes társaságok újraszabályozása

A csendes társaságokat az 1930. évi V. tc. – a közkeresetre összeálló társaságokról szóló 1840. évi XVIII. tc. után – ismét szabályozni kívánta. Bár a csendes társaság nincs szerves összefüggésben a korlátolt felelősségű társasággal, a reform ilyen módon történő megvalósítását két indokkal támasztották alá. Egyrészt ez a forma a korlátolt felelősségű társaságon felül már létező négy társaság mellett kedvelt volt ekkoriban a magyar gazdasági életben, másrészt a bírói gyakorlat széles körben próbálta pótolni a törvényi szabályozás hiányát, de annak – már jellegénél fogva sem – tudott teljes mértékben eleget tenni. Az 1840. évi XVIII tc-t követően *Apáthy* tervezete⁸⁶ alapján megszülető KT 1875-ben a csendes társaságot nem rendezte. *Apáthy* azért nem vette át a régi német kereskedelmi törvény (ADHGB 1861)⁸⁸ szabályozását a csendes társaságról, mert azt nem tartotta gazdasági társaságnak, hanem mindössze egy kölcsönszerződésnek a vállalkozás tulajdonosa és annak finanszírozója, a csendes társ között. 1875-ben a társasági jog keretében a betéti társaságot találta a jogalkotó olyan típusnak, mely ezt a finanszírozási igényt kielégíti.

A magyar bírói gyakorlat azonban a csendestársi jogviszony társas jogi jellegét elismerte.⁸⁹ Erre példaként szolgál a magyar királyi Kúria 6716/1922. P. II. számú határozata⁹⁰, amely kölcsönszerződés helyett a jogviszonyt csendes társaságként határozta meg azzal az érveléssel, hogy a kölcsönszerződés a csendestársnak jelentős a (hitelező érdekvédelmét meghaladó) részvételi (beavatkozási) és ellenőrzési jogot adott a vállalkozás ügyeinek vitelében. Ez a rögzült gyakorlat széles bázis adott a csendes társaság törvényi szabályozáshoz.⁹¹ A kikristályosodott jogelvek alapján a társaság nem szerepelhet társas jogviszonyként harmadik személyek felé. A csendestársnak és a

⁸³ 1925. évi IX. tc. az 1924/25. évi állami költségvetésről 12. § 1. bek.

⁸⁴ KUNCZ, A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei 288.

⁸⁵ KUNCZ, A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei 288.

⁸⁶ APÁTHY, A magyar Kereskedelmi Törvénykönyv Tervezete.

⁸⁸ Az 1861. évi ADHGB-t 1896-ban, a német közjogi egység megszületését követően módosították átfogóan, a kor igényeihez igazítva.

⁸⁹ A korlátolt felelősségű társaságról és a csendes társaságról szóló 1930. évi V. törvénycikk indoklása 2. rész.

⁹⁰ Hiteljogi Döntvénytár, XVII. 87. sz.

⁹¹ A korlátolt felelősségű társaságról és a csendes társaságról szóló 1930. évi V. törvénycikk indoklása.

vállalkozónak közös cége sem lehet, és ezért nem lehet a cégjegyzékbe sem bejegyeztetni.⁹² Ebből következően jogai és kötelezettségei is csak a vállalkozásnak lehetnek harmadik személyekkel szemben, a csendestársnak viszont nem. A bírói jog azt is meghatározta, hogy a csendestársnak a cég alkalmazottaival szemben sem joga, sem kötelezettsége.⁹³ A csendestársnak az ellenőrzési jogát a betéti társaság kültagjához hasonlítva határozták meg.⁹⁴ A bírói jog azonban nem szólt arról, hogy a csendestársi jogviszony megszűnése hogyan történik. Fontos kérdés volt a csendestársi jogviszony esetében a nyereség és a veszteség viselésének módja, mely kérdéskör a kölcsönszerződés jellegét alapvetően meghatározza. A bírói jog ezt csak általánosságban, részben a magánjog, részben a betéti társaság segítségével próbálta meghatározni.⁹⁵

Az 1930. évi V. tc. négy területet szabályozott. Elsőként a társaság fogalmát, annak létrejöttét és jogi jellegét; második területként az érintett felek belső és külső jogviszonyait; harmadikként a hiányzó társasági felosztására vonatkozó szabályokat; negyedikként pedig a vállalkozó és a csendestárs csődjogi helyzetét. A nyereség és a veszteség felosztását úgy rendezték, hogy a nyereségből akkor részesedik a csendestárs, ha azt az alapító szerződés tartalmazza, és veszteség esetén nem zárható ki a csendestárs részesedése.⁹⁶

3. A korlátolt felelősségű társaság jelentősége az 1930. évi V. tc. hatályba lépését követően

Az 1930. évi V. tc.-t a 45.000/1931. I. M. rendelet helyezte hatályba 1931. december 15-től kezdődően. Az 1939. december 31-ig terjedő időszakban 1.553 korlátolt felelősségű társaság, majd a következő év végéig további 282 korlátolt felelősségű társaság alakult. Az így létrejött összesen 1.835 korlátolt felelősségű társaságból 1940-ben 91 szűnt meg, így 1940. december 31-én 1.744 korlátolt felelősségű társaság működött Magyarországon.⁹⁷ Összehasonlításképpen 1932 és 1939 közötti időszakban a részvénytársaságok száma 2.903-ról 2.507-re csökkent.⁹⁸

A gazdasági versenyt szabályozó megállapodásokról szóló 1931. évi XX. tc. az egyes gazdasági társaságok együttműködését és a piaci verseny kereteit határozta meg.⁹⁹ Ezzel a két világháború között gazdasági magánjogi jogalkotás folyamata, melyben *Kuncz* szakmai jelentősége kétségtelen, le is zárult. Tudományos munkássága és elismertsége a korszak európai jogtudományában, de elsősorban a német nyelvű országokban lehetővé tette azt, hogy ne csak a magyar jogélet merítsen a külföldi példákból, hanem a magyar eredményeket is megismerjék a határainkon kívül.¹⁰⁰ A fenti számok alapján a korlátolt felelősségű társaság gyors sikereket ért el és szinte utolérte a közel egy évszázados előnyt felhalmozó részvénytársaságot. Ez a siker – a korlátolt felelősségi társaság vonzereje mellett – a megkésettiségből eredően a korábbi német, osztrák és

⁹² Kúria 1191/1890 és 1079/1891, idézi: KUNCZ, A magyar kereskedelmi és váltójog tankönyve 150–152.

⁹³ Kúria 889/1894, Budapesti Tábla: II. G. 107/1900, Kúria P. IV. 9094/1926, idézi: KUNCZ, A magyar kereskedelmi és váltójog tankönyve 150–152.

⁹⁴ Kúria 599/1904, idézi: KUNCZ, A magyar kereskedelmi és váltójog tankönyve 150–152.

⁹⁵ Kúria 6716/1922. P. II. és 212/1905, idézi: KUNCZ, A magyar kereskedelmi és váltójog tankönyve 150–152.

⁹⁶ VEREBICS, A csendes társaság polgári jogi természetéhez 39.

⁹⁷ BUDAY, Tízéves a magyar korlátolt felelősségű társaság 463.

⁹⁸ BUDAY, Tízéves a magyar korlátolt felelősségű társaság 464.

⁹⁹ PAPP, A magyar társasági jog fejlődése 417.

¹⁰⁰ Lásd hozzá: KUNCZ, Bericht über die Entwicklung des ungarischen Handelsrechts (1935) 344–401. és (1936) 33–99; KUNCZ, Neue Richtungen im ungarischen Aktienrecht 721–726. Lásd az összegző értékelést különös tekintettel a nemzetiszocialista „III. Birodalommal” való kapcsolatokra a következő műben: HERGER, Magyar magánjogászok tudományos írásai Németországban 111–131.

svájci szabályozás problémáinak részbeni orvoslásával, illetve a többszöri kísérlet hatására széles körű szakmai elméleti és gyakorlati szakemberek vitáját követő törvényalkotással is indokolható. A megkésettség mértékét azonban jól tükrözi, hogy külön törvényben kellett rendelkezni arról,¹⁰¹ hogy a korlátolt felelősségű társaságról szóló jogszabály megalkotása eltökélt szándéka a jogalkotónak, ami széleskörű jogalkalmazói konszenzussal párosult.

A fentiek hatására nem meglepetés, hogy viszonylag kis számú és a törvényt módosítás szükségességének a szintjét el nem érő módosító javaslat született csak az 1930-as években. A jogász hivatásrendek, valamint a gazdasági élet szereplői egyaránt támogatásukat fejezték ki az új jogszabály vonatkozásában. *Buday Gyula* az első tíz év tapasztalatait levonva az alapítás feltételeinek szigorítását, a törzsbetétek és azok befizetésének a nyilvánosságát, valamint az jogszerű működés ellenőrzésének és a büntető szankcióknak a szigorítását javasolta.¹⁰² A négy javaslatot vizsgálva azonban maga *Buday* is rámutatott arra, hogy azok a részvényjoghoz közelítenék a korlátolt felelősségű társaságot, például a törzsbetétek befizetésének nyilvánossága esetén, a folyamatos pénzügyi ellenőrzés és az éves mérlegvizsgálat kötelezővé tételekor. Maga is felvetette, hogy a kisebb létszámú és törzstőkéjű korlátolt felelősségű társaságok esetében ezek a szigorítások túl nagy terhet jelentenének a gazdasági élet szereplői számára. Így kompromisszumot ajánlott a jogalkotónak azzal, hogy csak 2-3 évenkénti ellenőrzést javasolt az éves mérleg esetében, esetlegesen egy hivatalos ellenőrző szerv felállításával kiegészítve ezt. További kompromisszumként a szigorításokat csak a nagyobb forgalmú társaságokra vonatkozóan vezette volna be. Elképzelései kiforratlanságuk illetve a világháború kitörése következtében¹⁰³ nem kerültek érdemi szakmai vitára, és így nem jelentek meg *de lege ferenda* javaslatként sem a jogalkotó előtt.¹⁰⁴

Felhasznált irodalom

- APÁTHY István: A magyar Kereskedelmi Törvénykönyv Tervezete, dr. Apáthy István egyetemi jogtanártól. Budapest 1873
- BUDAY Gyula: Tízéves a magyar korlátolt felelősségű társaság és a reformtörekvések. Gazdasági jog, 1942/8. sz. 462–472.
- BOZÓKY Géza: A korlátolt felelősségű társaság. A külföldi és de lege ferenda a magyar jogban. Pozsony 1914
- BUJTÁR Zsolt: Jogátvétel vagy modellkövetés? A korlátolt felelősségű társaság megjelenése a magyar jogban. DíkÉ 2023/1. sz. 21–43.
- COING, Helmut: Europäisches Privatrecht II. 1800–1914. München 1989
- DOROGHI Ervin: A korlátolt felelősségű kereskedelmi társaságokról szóló törvénytervezet vitája. Magyar Jogászegyleti értekezések. 1928/94. füzet. Budapest 1928
- FLEISCHMANN Sándor: Adalékok a kereskedelmi törvény revisiójához. A kereskedelmi jog és ismeretek tára 1893/3. sz. 6–12.
- HERGER Csabáné: Jogkorlátozás és jogfosztás a gazdasági életben a Pécsi Királyi Törvényszék gyakorlata alapján (1938–1944). DíkÉ 2020/2. sz. 21–47.
- HERGER Csabáné: Magyar magánjogászok tudományos írásai Németországban (1920–1944). DíkÉ 2021/2. sz. 111–

¹⁰¹ 1925. évi IX. törvénycikk 12. § 2.) bekezdése „*Utasíttatik egyúttal az igazságügyi és kereskedelemügyi miniszter, hogy terjesszenek minél előbb törvényjavaslatot a nemzetgyűlés elé a korlátolt felelősségű társaságokról.*”.

¹⁰² BUDAY, Tízéves a magyar korlátolt felelősségű társaság 472.

¹⁰³ A korszak gazdasági életét is alapjaiban átalakító jogkorlátozásról lásd: LEHOTAY, A jogszűkítés útján; HERGER, Jogkorlátozás és jogfosztás a gazdasági életben a Pécsi Királyi Törvényszék gyakorlata alapján 21–47.

¹⁰⁴ BUDAY, Tízéves a magyar korlátolt felelősségű társaság 472.

- 131.
- HERGER, Eszter Cs.: Das ungarische Handelsgesetz in der Praxis und seine Auswirkung auf das allgemeine Privatrecht zwischen 1920 und 1946. LÖHNIG, Martin (szerk.): Kaufrecht in Mitteleuropa (megjelenés alatt)
- HORVÁTH Attila: A magyar magánjog történetének alapjai. Budapest 2006
- KÉPES György: Az első magyar törvénytervezet a korlátolt felelősségű társaságról. Jogtörténeti Szemle 2022/3. sz. 26–37.
- KÉPES György: Pap Dávid 1905. évi törvénytervezete a korlátolt felelősségű társaságokról. In: BIRHER Nándor – MISKOLCZI-BODNÁR Péter – NAGY Péter – TÓTH J. Zoltán (szerk.): De iuris peritorum meritis 18. Studia in honorem István Stipta. Budapest 2022, 237–243.
- KÉPES György: A magyar kereskedelmi jogi kodifikáció előtörténete 1792-ig. In: MEZEY Barna (szerk.): Kölcsönhatások. Európa és Magyarország a jogtörténelem sodrásában. Budapest 2021, 159–166.
- KUNCZ, Edmund: Bericht über die Entwicklung des ungarischen Handelsrechts von 1920–1935. Zeitschrift für das gesamte Handelsrecht und Konkursrecht 1935, 344–401. és 1936, 33–99.
- KUNCZ, Edmund: Neue Richtungen im ungarischen Aktienrecht. ZafDR 1936, 721–726.
- KUNCZ Ödön: A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei. Jogállam 1928/6. sz. 270–288.
- KUNCZ Ödön: A korlátolt felelősségű társaság szabályozásának alapelvei. Küzdelem a gazdasági jogért. I. kötet. Budapest 1939
- KUNCZ Ödön: A magyar kereskedelmi és váltójog tankönyve. Budapest 1938
- KUNCZ Ödön: Törvénytervezet a részvénytársaságról, a szövetkezetről és a korlátolt felelősségű társaságról. Budapest 1926
- LEHOTAY, Veronika: A jogszükités útján. A Horthy-korszak szabadságjog-megvonó intézkedéseinek jogtörténeti aspektusai. Miskolc 2020
- LÉVY Béla: A kereskedelmi jog elhatárolásának kérdése. Budapest 1900
- LÉVY Béla: Das Handelsrecht, Wechselrecht und Konkursrecht Ungarns. Berlin 1906
- NEUMANN Ármin: A korlátolt felelősségű kereskedelmi társaságokról szóló német törvény. Kereskedelmi jog és ismeretek tára, 1892/31. sz. 16–22.
- PAP Dávid: Törvénytervezet a korlátolt felelősségű társaságról. Magyar Gyáriparosok Szövetsége Közlemények 1905/12. sz. 26–69.
- PAPP Tekla: A magyar társasági jog fejlődése. In: TÓTH Károly (szerk.): Tanulmányok Dr. Bérczi Imre egyetemi tanár születésének 70. évfordulójára. Szeged 2000, 409–434
- SZENDE Péter Pál: A kereskedelmi jog kézikönyve. Budapest 1927
- SZENDE Péter Pál: A korlátolt felelősségű társaság. Budapest 1927
- VEREBICS János: A csendes társaság polgári jogi természetéhez. Gazdaság és jog, 2013/7–8. sz. 38–45.